

UCHWAŁA NR XLII/584/2022
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO

z dnia 28 kwietnia 2022 r.

w sprawie zmiany planu ochrony Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi

Na podstawie art. 18 pkt 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1668) oraz art. 19 ust. 6a ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2021 r. poz. 1098 z późn. zm.¹⁾) uchwała co następuje:

§ 1. W uchwale Nr III/20/11 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 10 stycznia 2011 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2011 r. Nr 23, poz. 334) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w załączniku nr 1 tytuł dokumentu otrzymuje brzmienie: „Plan ochrony Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi z planem zadań ochronnych Specjalnego Obszaru Ochrony Siedlisk „Ostoja Narwiańska” (PLH 200024) oraz Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków „Przełomowa Dolina Narwi” (PLB 200008)”;
- 2) w załączniku nr 1:
 - a) paragrafy od 1 do 4 w Dziale I Rozdziale 1,
 - b) paragrafy od 6 do 7 w Dziale I Rozdziale 2,
 - c) paragrafy od 46 do 48 w Dziale IV Rozdziale 3,

otrzymują brzmienie określone w załączniku do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Marszałkowi Województwa Podlaskiego.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Podlaskiego.

Wiceprzewodniczący Sejmiku Województwa
Podlaskiego

Romuald Łanczkowski

¹⁾ zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2021 r. poz. 1718 oraz z 2022 r. poz. 84

**Załącznik
do uchwały Nr XLII/584/2022
Sejmiku Województwa Podlaskiego
z dnia 28 kwietnia 2022 roku**

§ 1. Podstawę prawną opracowania „Planu ochrony Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi z planem zadań ochronnych Specjalnego Obszaru Ochrony Siedlisk „Ostoja Narwiańska” (PLH 200024) oraz Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków „Przełomowa Dolina Narwi” (PLB 200008) – zwanego dalej planem ochrony – stanowi art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (Dz. U. z 2021 r. poz. 1098 z późn. zm.).

§ 2. Tryb sporządzenia planu ochrony oraz jego zakres merytoryczny dostosowane są do wymagań Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 roku w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody (Dz. U. Nr 94, poz.794).

§ 3. Podstawą prawną działania Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi, zwanego dalej „Parkiem”, jest:

- 1) Rozporządzenie Nr 4/94 Wojewody Łomżyńskiego z dnia 10 grudnia 1994 r. w sprawie utworzenia Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi (Dz. Urz. Woj. Łomż. Nr 11, poz. 99),
- 2) Uchwała Nr XXIII/200/16 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 21 marca 2016 roku w sprawie Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2016 r. poz. 1501 z późn. zm.).

§ 4.1. Przedmiotem planu ochrony jest obszar o powierzchni 7 368,22 ha, położony na terenie gmin: Łomża – 4 102,45 ha, Piątница – 2 888,40 ha, Wizna – 353,81 ha oraz miasta Łomża – 23,56 ha.

2. Plan ochrony ustala również zadania ochronne dla obszarów NATURA 2000: Specjalnego Obszaru Ochrony Siedlisk „Ostoja Narwiańska” (PLH 200024) oraz Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków „Przełomowa Dolina Narwi” (PLB 200008), których obszar i granice w zasadniczej części pokrywają się z obszarem i granicami Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi.

§ 6. Generalnym celem planu ochrony jest realizacja szczególnych celów ochrony Parku zawartych w Uchwale Nr XXIII/200/16 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 21 marca 2016 roku w sprawie Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi i są to:

- 1) cele ochrony wartości przyrodniczych:
 - a) zachowanie swobodnie meandrującej nizinnej rzeki Narew oraz jej nieregularnego koryta i doliny z dużą ilością starorzeczy, które wraz z dopływami i rowami tworzy skomplikowaną sieć wodną;
 - b) zachowanie chronionych i rzadkich gatunków zwierząt i roślin związanych z siedliskami charakterystycznymi dla Parku;
- 2) cele ochrony wartości historycznych i kulturowych:
 - a) ochrona tożsamości kulturowej obszaru;
 - b) ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego;
 - c) odtwarzanie i ożywianie lokalnych tradycji;
- 3) cele ochrony wartości krajobrazowych:

- a) zachowanie i ochrona zespołów krajobrazu otwartego, stanowiącego walor wizualny współistnienia gospodarki człowieka z naturalnymi elementami środowiska;
- b) ochrona wyróżniających się w środowisku wizualnych form geomorfologicznych;
- c) przywracanie obszarom o krajobrazie niekorzystnie przekształconym ich potencjalnych walorów krajobrazowych i przyrodniczych;
- d) zachowanie i tworzenie mozaiki krajobrazów.
obszar i granice w zasadniczej części pokrywają się z obszarem i granicami

§ 7. Z uwagi na położenie Parku w granicach obszarów NATURA 2000: Specjalnego Obszaru Ochrony Siedlisk „Ostoja Narwiańska” (PLH 200024) oraz Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków „Przełomowa Dolina Narwi” (PLB 200008) – celem planu ochrony jest również zapewnienie właściwej ochrony gatunkom i siedliskom przyrodniczym, dla ochrony których te obszary zostały powołane.

§ 46. 1. Rozmieszczenie, charakterystykę, zagrożenia, parametr/wskaźnik stanu ochrony, cele ochrony, zadania ochronne oraz zasady monitoringu dla pozostałych siedlisk „naturowych” wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Rady 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory występujących na obszarze Parku przedstawia poniższa tabela nr 18:

Kod oraz adres na rys. planu	Nazwa siedliska	Charakterystyka siedliska	Zagrożenia	Parametr/wskaźnik stanu ochrony	Cel ochrony	Zabiegi ochronne	Monitoring
3150	Starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z <i>Nymphaeion, Potamion</i>	Opis w tabeli 17	1. przyspieszone procesy przemian prowadzące do zarastania, zamulania, wypłycania i zanikania staro-rzeczy, w wyniku przyspieszonego odpływu wody, ogólnego niskiego stanu wody w gruncie (stepowanie krajobrazu) oraz przemian ogólnośrodowiskowych; 2. duża wrażliwość na eutrofizację i sedymentację oraz na zmiany stosunków wodnych w dolinie (za-kwity glonów – m. in. Oddziaływanie Zbiornika Siemianówka i wylewanie gnojowicy) i przyspieszony odpływ wód poprzez rowy funkcjonujące w dolinie. Szczególne negatywne znaczenie ma sztuczny odpływ wody z bardzo ważnych faunistycznie zbiorników Nieciecz i Czyste. Znacznie przyspiesza to zarastanie i zamulanie tych zbiorników; 3. silny wpływ działalności człowieka na Narwicę, przejawiający się budową przejazdów, mostków, brodów, spływu z pól uprawnych i zabudowań gospodarczych pobliskich wsi. Ze względu na znaczną długość akwenu i jego rozczłonkowanie czynniki te wywierają różny wpływ na poszczególne jego części.	Powierzchnia siedliska	Utrzymanie siedliska w obszarze na powierzchni co najmniej 34 ha, z uwzględnieniem naturalnych procesów. 1) Starorzecze Narwica- pow. około 15 ha 2) Starorzecze Nieciecz – pow. około 1,5 ha 3) Starorzecze Czyste – pow. około 0,5 ha 4) Starorzecze Kocioł – pow. około 0,25 ha 5) Starorzecze Niewodowo – pow. około 1,5 ha 6) Starorzecze Wleczna – pow. około 4,5 ha 7) Starorzecze Pniewo – pow. około 1,2 ha 8) Starorzecze Rzeka Łopian – pow. około 6,6 ha 9) Starorzecze Nowe – pow. około 3 ha	1. opracowanie szczegółowego programu zarządzania dla każdego starorzecza odrębnie; 2. ograniczenie możliwości zmiany użytków zielonych na grunty orne w strefie zalewowej doliny Narwi; 3. utrzymanie naturalnych stosunków wodnych w dolinie; 4. ograniczenie odpływu wody ze zbiorników nie połączonych naturalnie z rzeką - konieczne jest za-hamowanie odpływu wiosennych wód z tych zbiorników; 5. wprowadzenie zakazu wylewania gnojowicy na terenie doliny Narwi - zagrożona tego typu praktykami jest Narwica; 6. dążenie do wykupu starorzeczy z ich strefą ochronną i uznania ich za użytki ekologiczne; 7. do czasu uznania starorzeczy za użytki ekologiczne wskazanym jest objęcie ich - wraz ze strefami ochronnymi - programem rolno-środowiskowym.	W celu oceny stanu i prognoz zmian w zakresie ingerencji antropogenicznej i zmian naturalnych w środowisku wodnym należy rozwinąć monitoring badań hydrologicznych. Monitorować należy poziom wód powierzchniowych oraz poziom wód gruntowych najbliższego otoczenia (możliwie często), właściwości fizyczno-chemiczne wód, występowanie i strukturę makrofitów wodnych, strukturę i biomę fitoplanktonu, zooplanktonu, makrozoobentosu (na wybranych stanowiskach). Pozwoli to na rozpoznanie podłoża ewentualnych zmian, czy są wynikiem chwilowej naturalnej dynamiki; czy regulowane są przez czynniki antropogeniczne – zanieczyszczenia wód, podpiętrzenia lub obniżenia poziomu wody, czy raczej wynikają z niezależnych od człowieka fluktuacji klimatyczno-pogodowych.
				Specyficzna struktura i funkcje	Zachowanie parametru specyficzna struktura i funkcje w stanie niezadawalającym U1 na co najmniej 70% powierzchni siedliska w obszarze.		
				Ogólny cel ochrony	Zachowanie w stanie niezadawalającym U1 na co najmniej 70% powierzchni siedliska w obszarze.		
6120	Cieplolubne śródlądowe murawy napiaskowe <i>Koelerion glaucae</i>	Na obszarze Parku - w dolinie Narwi i na przyległych do niej strefach krawędziowych wysoczyzn - występują ubogie i średnio żyzne piaski i żwiry stanowiące siedlisko dla roślinności przystosowanej do rozwoju na takim podłożu. Obecnie są to bardzo małe powierzchnie. Murawy szcztlichowe - ubogie w gatunki i luźne zbiorowiska z panującą szcztlichą siwą, która jako gatunek pionierski rozpoczyna zarastanie piasków. Zespół ten występuje w miejscach gdzie zniszczona została poprzednia roślinność. Są to tereny żwirowni, wydmy z których pozyskiwano piasek, pobocza piaszczystych dróg prowadzących przez wydmy w dolinie Narwi. Zbiorowisko porostowe - powierzchnia gleby zasiedlona jest głównie przez porosty rożynkę kolczastą i kilka gatunków chrobotków np. chrobotek łagodny. Zespół ten występuje w najlepszej postaci w Krzewie (U1-2), gdzie dla jego ochrony powołano użytek ekologiczny (Piaskowa Góra – Krzewo). Przed 20 laty zbiorowiska takie zajmowały też znaczne powierzchnie na wschód od wsi. Po ich zalesieniu pozostały resztki na niewielkich powierzchniach, głównie na obrzeżach sośniny i bardziej	1. Pozyskiwanie piasku, wydeptywanie oraz śmieci na obszarze użytku ekologicznego Piaskowa Góra – Krzewo. 2. Zmiany gospodarowania w dolinie Narwi. Obserwowane są dwa skrajne zjawiska - zarzucanie gospodarowania lub jego intensyfikacja przejawiająca się wzrostem obsady bydła i nawożeniem. W konsekwencji tego w wielu miejscach pojawiają się niepożądane zakrzaczenia, w innych natomiast niszczone są cenne przyrodniczo zbiorowiska roślinne.	Powierzchnia siedliska	Utrzymanie siedliska w obszarze na powierzchni co najmniej 5,1 ha, z uwzględnieniem naturalnych procesów.	1. Zabezpieczenie przed pozyskiwaniem piasku, wydeptywaniem, zaśmiecaniem objętego ochroną teren użytku ekologicznego. 2. Wdrażanie programu rolno-środowiskowego.	Monitoring terenowy w ramach tego typu siedliska powinien polegać na przeglądzie terenowym przeprowadzanym co 5 lat w poszczególnych płatach. Ocenie należy poddać dynamikę poszczególnych płatów, zwłaszcza jego skład gatunkowy ze szczególnym uwzględnieniem pojawiających się siewek drzew i krzewów oraz stanowiskami cennych gatunków roślin naczyniowych. Dokumentacja powinna być prowadzona przez wykonanie zdjęć fitosocjologicznych i dokumentacji fotograficznej. Należy także ocenić ilość odłożonej materii organicznej. Obserwacje takie powinny dostarczyć szczegółowych informacji o przemianach (dynamice) siedliska oraz ewentualnej potrzebie ochrony czynnej. przypadku podjęcia zabiegów ochrony czynnej należałoby prowadzić rejestrację procesu i jego skutków oraz porównać wyniki z pozostałymi powierzchniami.
				Gatunki charakterystyczne	Występują co najmniej 3 gatunki roślin naczyniowych spośród wymienionych gatunków charakterystycznych: <i>Strzeplica sina (Koeleria glauca)</i> , szcztlichy siwa (<i>Corynephorus canescens</i>), rozchodnik sześciorzędowy (<i>Sedum sexangulare</i>), kostrzewa piaskowa (<i>Festuca psammophila</i>), goździk kartuzek (<i>Dianthus carthusianorum</i>) - U1 Utrzymanie oceny wskaźnika U1 na powierzchni co najmniej 75% powierzchni siedliska w obszarze.		
				Ekspansja krzewów i podrostu drzew	Pokrycie drzew i krzewów <25% powierzchni (krzewy nie tworzą zwartych zarośli) i występują w rozproszeniu (U1). Podniesienie oceny wskaźnika z U2 (pokrycie drzew i krzewów >25% powierzchni) na U1 w		

		<p>stromych zboczach o ekspozycji południowej.</p> <p>Zbiorowisko z goździkiem kropkowanym i zawciągiem pospolitym - występuje na średnio żyznych glebach piaszczystych w dolinie Narwi w obrębie okresowo suchych, ekstensywnych pastwisk. Brak jest tu formy typowej z kostrzewą owczą. Głównymi gatunkami budującymi zbiorowisko są kostrzewą czerwoną, mietlica pospolita, macierzanka pospolita, jastrzębiec kosmaczek z bardzo zmiennym udziałem goździka kropkowanego i zawciągu.</p> <p>Murawa z tragankiem piaskowym - zespół ten wyróżnia się dość licznym udziałem traganka piaskowego. Tworzy raczej luźne murawy na luźnych piaskach zalegających na stoku wysoczyznowym o południowej wystawie w miejscowości Krzewo (użytek ekologiczny Góra Piaskowa – Krzewo – UI-2). Sąsiaduje tam z powierzchniami zajmowanymi przez porosty, szczotlicę siwą, goździk piaskowy, łyszczec baldachogronowy i inne. Uboższy florystycznie wariant tego zespołu występuje w dolinie na wysokości Niewodowa, przy wydmie obsadzonej sosną (UP-2).</p>			<p>obrębnie co najmniej 20% powierzchni siedliska w obszarze.</p>		
				Rodzime gatunki ekspansywne roślin zielnych	<p>Brak lub ewentualnie jeden gatunek (np. <i>Calamagrostis epigejos</i>) występujący pojedynczo (FV).</p> <p>Utrzymanie oceny wskaźnika FV na powierzchni co najmniej 60% siedliska w obszarze.</p>		
				Gatunki obce inwazyjne	<p>Gatunki inwazyjne występują pojedynczo i nie zajmują więcej niż 5% powierzchni (do 2 gatunków)- U1</p> <p>Utrzymanie oceny wskaźnika U1 na powierzchni co najmniej 40% powierzchni siedliska w obszarze.</p>		
				Struktura przestrzenna płatów siedliska	<p>Płaty muraw ze związku <i>Koelerion glaucae</i> tworzą mniejszościową mozaikę ze zbiorowiskami łąkowymi ze związku <i>Arrhenatherion elatioris</i> lub inicjalnymi stadiami lasu (U2)</p> <p>Płaty muraw ze związku <i>Koelerion glaucae</i> tworzą mniejszościową mozaikę ze zbiorowiskami łąkowymi ze związku <i>Arrhenatherion elatioris</i>. Mozaikowatość siedlisk przyrodniczych występujących w dolinie Narwi jest cechą charakterystyczną dla tego obszaru. W związku z powyższym nie ma możliwości ingerencji w ten czynnik naturalny, a co za tym idzie poprawy wskaźnika.</p> <p>Utrzymanie oceny wskaźnika U2.</p>		
				Ogólny cel ochrony	Utrzymanie siedliska w obszarze na powierzchni co najmniej 30% w stanie ochrony U1 (niezadawalający).		
91E0	Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albae</i>, <i>Populetum albae</i>, <i>Alnion glutinoso-incanae</i>), olsy źródłiskowe	<p>Podtyp 91E0-3 – łągi jesionowo-olszowe są chronione w rezerwacie ścisłym „Wielki Dział” (RI-2) - uznane przez prof. A. Czerwińskiego za najcenniejsze na obszarze Parku i jedne z najcenniejszych w Polsce północno-wschodniej.</p> <p>Zbiorowisko porasta na płytkich torfowiskach niskich będących pod wpływem podsiąkania z wysoczyzny i zmiennej akumulacji osadów nanoszonych przez Narew w czasie corocznych rozlewisk. Pewne fluktuacje między łągowym a olsowym charakterem należy przyjąć za naturalne, związane z rytmem zmiennych oddziaływań Narwi. Jest to uzasadnione tym bardziej, że łągi sąsiadują tu z olsami.</p>	<p>Dla podtypu 91E0 - 3 : sieć otaczających rowów oraz pogłębiona i wyprostowana rzeka Gać u ujścia Narwi.</p> <p>W czasie wiosennych i jesiennych rozlewisk nie ma to negatywnego znaczenia. Jednakże przyspieszenie spływu wody wraz z wycofywaniem się rozlewisk jest przyczyną zbyt dużego przesuszania podłoża podczas lata.</p> <p>Dla podtypu 91E0 – 4: presja na przeznaczenie tych siedlisk pod uprawy ogrodnicze oraz pod zabudowę z wcześniejszym nasypywaniem ogromnej ilości materiału obcego pochodzenia.</p>	<p>Powierzchnia siedliska</p>	<p>Utrzymanie siedliska w obszarze na powierzchni co najmniej 182 ha (wraz z olsem źródłiskowym), z uwzględnieniem naturalnych procesów.</p>	<p>Dla podtypu 91E0 – 3: w celu utrzymania dostatecznego uwilgotnienia należy bezwzględnie zablokować odpływ wody z rowów na północnej granicy rezerwatu. Wskazaniem jest powiększenie rezerwatu o sąsiednie oddziały (111, 112, 115, 118, 121 i 122) oraz zablokować rowy odprowadzające z nich wodę.</p> <p>Dla podtypu 91E0 – 4: wskazanym jest uznanie tych lasów za użytki ekologiczne i wypłacanie rolnikom rekompensat z tytułu ograniczonego ich użytkowania lub wykupienie przez Skarb Państwa.</p>	<p>Dla podtypu 91E0 – 3: ze względu na wyjątkową wrażliwość łągów na zmiany warunków hydrologicznych, monitoring tego ekosystemu trzeba zaplanować tak, by mógł on dawać sygnały ostrzegawcze o zachodzących zmianach już w ich wczesnej fazie. Przedmiotem monitoringu stanu łągów jesionowo-olszowych mogą być:</p> <ul style="list-style-type: none"> warunki wodne, mierzone np. poziomem oraz dynamiką poziomu i przepływów wody gruntowej ujętej w sieci piezometrów (wymaga wielokrotnych obserwacji w ciągu roku), a także przepływami związanego z łągiem cieku; czas trwania i zasięg zalewu powierzchniowego, rejestrowany kartograficznie;
				Specyficzna struktura i funkcje	Zachowanie parametru specyficzna struktura i funkcje w stanie U1na co najmniej 70% powierzchni siedliska		

		<p>Obserwowane w ostatnich latach obumieranie jesionu jest skutkiem panującej w Polsce choroby. Szacuje się, że śmiertelność dotknęła ponad połowę stanu ilościowego tego gatunku na terenie rezerwatu. Przypuszczalnie liczba ta jeszcze wzrośnie. Obecnie ok. 40% jesionów to powalone martwe pnie i ok. 20% to stojące martwe pnie. Zyskują na tym liczne gatunki, dla których martwe bądź obumierające drewno jest podstawowym źródłem pokarmu. Do takich fitosaprofagów należą „naturowe” chrząszcze np: ponurek Szneidera, zgniotek cynobrowy, jelonek rogacz, których larwy żywią się martwym bądź obumierającym drewnem, między innymi jesionowym. Dotychczas gatunki te nie były obserwowane na terenie rezerwatu. Pozostawienie nie okorowanych pni to bezwzględna konieczność dla ich występowania.</p> <p>Martwe drewno znacznie wzbogaca las siedliskowe i gatunkowo, zatrzymuje duże ilości wilgoci i przywraca naturalne warunki. Stojące martwe pnie dostarczają dziupli. Dlatego należy optymistycznie patrzeć na tą znaczną śmiertelność jesionu jako zjawisko, które w niedalekiej przyszłości przyczyni się do wzbogacenia gatunkowego rezerwatu.</p> <p>Podtyp 91E0 – 4 – olsy źródłiskowe - usytuowane poniżej rezerwatu „Kalinowo”, wokół kilku źródlisk, prywatne lasy, które stanowią naturalny ciąg zbiorowisk z boczna masywnej Wysoczyzny Kolneńskiej. Stanowią one naturalne połączenie siedlisk grądowych rezerwatu z wodnymi i nadwodnymi siedliskami doliny Narwi. Wyrazem tego są masowe, sezonowe wędrówki płazów (związane z rozrodem) z rezerwatu do Narwicy.</p> <p>Obecnie są one znacznie zdewastowane pracami związanymi z budową wodociągu. Florystycznie nawiązują one do łęgów olszowych, miejscami podzespołu źródłiskowego Fraxino-Alnetum cardaminetosum amure 91E0-4.</p> <p>Drugi cenny fragment źródłiskowych łęgów olszowych usytuowany jest poniżej plebanii i kościoła w Drozdowie - obecnie zasiedlone przez bobry. Są to niezwykle już rzadko występujące siedliska, łatwe do zniszczenia przez zręby. Lasy tego typu są najbardziej typowym naturalnym środowiskiem występowania traszki grzebieniastej poza okresem rozrodu.</p>		Ogólny cel ochrony	Utrzymanie w stanie U1 na co najmniej 70% powierzchni siedliska w obszarze.		<ul style="list-style-type: none"> • przejawy antropogenicznego przekształcenia związanych z łągiem cieków (nie powinny występować); • różnorodność florystyczną, mierzoną zachowaniem się występujących w płacie, typowych dla tego ekosystemu gatunków roślin naczyniowych; • różnorodność awifauny, mierzona rejestrowaną na ustalonej powierzchni liczbą gatunków ptaków oraz ich liczebnością; • struktura gatunkowa runa, badaną zdjęciami fitosocjologicznymi na stałym transekcie. Zmiany w runie szybko zasygnalizują zachodzące zmiany warunków siedliskowych; struktura populacji drzew, badaną na stałym transekcie, a uwzględniającą zarówno grubość drzew, jak i klasy Krafta. Jej zmiany, np. wydzielanie się olszy i pojawienie się nalot gatunków gradowych, dość szybko zasygnalizują ewentualne przesuszenie. <p>Dla podtypu 91E0 – 4: Monitoring stanu olszyn źródłiskowych musi być ściśle powiązany z monitoringiem samych źródlisk. Przedmiotem monitoringu stanu olszyn źródłiskowych mogą być:</p> <ul style="list-style-type: none"> • warunki wodne olszyny, mierzone np. poziomem oraz dynamiką poziomu i przepływów wody gruntowej ujętej w sieci piezometrów (wymaga wielokrotnych obserwacji w ciągu roku); • wydajność źródeł, związanych przestrzennie i funkcjonalnie z olszynami (ze względu na zmienność sezonową, wymaga to jednak wielokrotnych obserwacji w ciągu roku); różnorodność florystyczną, mierzoną zachowaniem się występujących w płacie, typowych dla tego ekosystemu gatunków roślin naczyniowych.
91F0	Łęgowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe <i>Ficario-Ulmetum</i>	Usytuowany na terenie rezerwatu ścisłego „Wielki Dział” (RI-2). Porasta niewielkie ilościowo obszary czarnych ziem, możliwe powstałych w miejscu dawnych zbiorników wodnych, przypuszczalnie starorzeczy. Podłoże jest też pod wpływem powierzchniowych, najsłabszych na terenie rezerwatu, zalewów. Do roku 1997 w drzewostanie dominował jesion, dąb i olsza z domieszką wiązu. Przy słabym odnowieniu	Nie występują.	Powierzchnia siedliska	Utrzymanie siedliska w obszarze na powierzchni co najmniej 1,8 ha, z uwzględnieniem naturalnych procesów.	Nie są wymagane.	Ze względu na wyjątkową wrażliwość łęgów na zmiany warunków hydrologicznych, monitoring tego ekosystemu trzeba zaplanować tak, by mógł on dawać sygnały ostrzegawcze o zachodzących zmianach już w ich wczesnej fazie. Przedmiotem monitoringu stanu łęgów jesionowo-olszowych mogą być:
				Specyficzna struktura i funkcje	Zachowanie parametru specyficzna struktura i funkcje w stanie U1 na co najmniej 70% powierzchni siedliska		

		olszy i panującej powszechnie chorobie jesionu najlepsze perspektywy rozwoju ma wiąz - dąb bowiem nie wykształca młodych generacji.		Ogólny cel ochrony	Utrzymanie w stanie U1 na co najmniej 70% powierzchni siedliska w obszarze.		wielokrotnych obserwacji w ciągu roku), a także przepływami związanego z łęgiem cieku; <ul style="list-style-type: none"> • czas trwania i zasięg zalewu powierzchniowego, rejestrowany kartograficznie; • przejawy antropogenicznego przekształcenia związanych z łęgiem cieków (nie powinny występować); • różnorodność florystyczną, mierzoną zachowaniem się występujących w płacie, typowych dla tego ekosystemu gatunków roślin naczyniowych; • różnorodność awifauny, mierzona rejestrowaną na ustalonej powierzchni liczbą gatunków ptaków oraz ich liczebnością; • struktura gatunkowa runa, badaną zdjęciami fitosocjologicznymi na stałym transekcie. Zmiany w runie szybko zasygnalizują zachodzące zmiany warunków siedliskowych; struktura populacji drzew, badaną na stałym transekcie, a uwzględniającą zarówno grubość drzew, jak i klasy Krafca. Jej zmiany, np. wydzielanie się olszy i pojawienie się nalot gatunków gradowych, dość szybko zasygnalizują ewentualne przesuszenie.
9170	Grąd subkontynentalny (<i>Tilio-Carpinetum</i>)	Usytuowane są w rezerwacie przyrody „Kalinowo” (RI-1). Wyróżnione przed laty (Sokołowski 1985, Czerwiński 1996) płaty dąbrowy świetlistej były możliwe do zachowania jedynie przy eliminacji masowo pojawiających się podrostów grabu, leszczyny, osiki i brzozy. Obecna sukcesja zmierza w kierunku grądów. Jednocześnie siedlisko odpowiada grądom zboczowym i możliwym jest, że z biegiem czasu szata roślinna będzie coraz bogatsza w gatunki nawiązujące do grądów zboczowych.	Nie występują.	Powierzchnia siedliska	Utrzymanie siedliska w obszarze na powierzchni co najmniej 87 ha, z uwzględnieniem naturalnych procesów.	Aktualnie najlepszym rozwiązaniem byłoby pozostawienie przeważającej części powierzchni rezerwatu naturalnej sukcesji, ponieważ południowa ekspozycja stosunkowo stromych stoków zapewnia relatywnie dobry dostęp światła do dna lasu. W planie ochrony rezerwatu „Kalinowe” autorstwa prof. Andrzeja Czerwińskiego wyznaczono niewielkie powierzchnie zarośli kserotermicznych (wcześniejszych muraw), na których zalecono powstrzymanie nadmiernego zarastania. Miało to na celu zapewnienie korzystnych warunków świetlnych dla cennych florystycznie gatunków heliofilnych (światłolubnych) i termofilnych (ciepłolubnych) runa. Brak zabiegów ochronnych tych powierzchni prowadzi do naturalnej sukcesji w kierunku grądów.	Monitoring należy ukierunkować na: <ul style="list-style-type: none"> • wielkość arealu płatów grądu (nie powinien się zmniejszyć), • średni wiek drzewostanów grądu (nie powinien się zmniejszyć), • zachowanie różnorodności biologicznej - mierzone zachowaniem się w ekosystemie wszystkich występujących w nim roślin, grzybów i zwierząt ujętych na polskiej lub regionalnej Czerwonej Liście. Szczególną uwagę warto zwrócić na grupy: roślin naczyniowych, mszaków, grzybów wielkoowocnikowych, ptaków, chrząszczy i ślimaków, • zachowanie wewnętrznych mikrobiotopów i struktur; ich dobrym przykładem jest np. stan zasobów rozkładającego się drewna. Zasoby niesięgające co najmniej 10 martwych grubych drzew na hektar muszą być ocenione jako niezadowolające.
				Charakterystyczna kombinacja florystyczna	Utrzymanie typowej dla siedliska kombinacji florystycznej – FV W warstwie a dominuje lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i> , a towarzyszą jej grab pospolity <i>Carpinus betulus</i> i dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> (sporadycznie brzoza brodawkowata <i>Betula pendula</i>), w warstwie b dodatkowo leszczyna pospolita <i>Corylus avellana</i> i bez czarny <i>Sambucus nigra</i> , a w warstwie c zdecydowanie gajowiec żółty <i>Galeobdolon luteum</i> . Oprócz którego są również obecne inne gatunki typowe dla grądów subkontynentalnych. Utrzymanie oceny wskaźnika FV na powierzchni co najmniej 75% siedliska w obszarze.		
				Martwe drewno	Drzewostan przed fazą naturalnego rozpadu. Poprawa oceny wskaźnika do U1 na powierzchni co najmniej 30% siedliska w obszarze.		
				Wiek drzewostanu	Drzewa powyżej 100 lat <10% objętości, drzewa powyżej 50 lat > 50% objętości, drzewostan na powierzchni siedliska w wieku 70-100 lat. Utrzymanie oceny wskaźnika U1 na powierzchni co najmniej 70% siedliska w obszarze.		
				Ogólny cel ochrony	Utrzymanie siedliska w obszarze w stanie ochrony U1.		
3270	zalewowe muliste brzegi rzek			Powierzchnia siedliska	Utrzymanie siedliska w obszarze na powierzchni co najmniej 0,06 ha Siedlisko ma bardzo efemeryczny charakter uzależniony od stanu wód.		

				<p>Gatunki charakterystyczne</p> <p>Na stanowisku występuje więcej niż 4 gatunki charakterystyczne dla siedliska: komosa czerwona (<i>Chenopodium rubrum</i>), uczepek zwisły (<i>Bidens cernua</i>), uczepek trójlistkowy (<i>Bidens tripartita</i>), rdest szczawiolistny (<i>Polygonum lapatifolium</i>), jaskier jadowity (<i>Ranunculus sceleratus</i>), sit dwudzielny (<i>Juncus bufonius</i>), szarota błotna (<i>Gnaphalium uliginosum</i>) rdest szczawiolistny (<i>Polygonum lapatifolium</i>), Cibora brunatna (<i>Cyperus fuscus</i>), rzepicha błotna (<i>Rorippa palustris</i>)- FV</p> <p>Utrzymanie oceny wskaźnika FV na powierzchni co najmniej 75% siedliska w obszarze.</p>		
				<p>Gatunki dominujące</p> <p>Na stanowisku dominują gatunki charakterystyczne dla siedliska (FV).</p> <p>Utrzymanie oceny wskaźnika FV na powierzchni co najmniej 75% siedliska w obszarze.</p>		
				<p>Udział dobrze zachowanych płatów siedliska</p> <p>Płaty dobrze zachowane zajmują 50–79% powierzchni zajętej przez siedlisko na stanowisku (U1)</p> <p>Utrzymanie oceny wskaźnika U1 na powierzchni co najmniej 70% siedliska w obszarze.</p>		
				<p>Ogólny cel ochrony</p> <p>Utrzymanie siedliska w obszarze co najmniej w stanie ochrony U1 (niezadawalającym)</p>		
6510	Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)			<p>Powierzchnia siedliska</p> <p>Utrzymanie siedliska w obszarze na powierzchni co najmniej 12 ha.</p>		
				<p>Gatunki charakterystyczne</p> <p>Utrzymanie kombinacji gatunków z udziałem więcej niż 4 gatunków charakterystycznych: przytulia pospolita (<i>Galium mollugo</i>), wiechlina łąkowa (<i>Poa pratensis</i>), kostrzewa czerwona (<i>Festuca rubra</i>), dzwonek rozpierzchły (<i>Campanula patula</i>), szczaw rozpierzchły (<i>Rumex thyrsiflorus</i>), rajgras wyniosły (<i>ArrhenatherumElatius</i>) – FV</p> <p>Utrzymanie oceny wskaźnika FV na powierzchni co najmniej 75% siedliska w obszarze.</p>		
				<p>Gatunki ekspansywne roślin zielnych</p> <p>Brak gatunków silnie ekspansywnych i łączne pokrycie gatunków ekspansywnych <20% (FV)</p> <p>Utrzymanie oceny wskaźnika FV na powierzchni co najmniej 75% siedliska w obszarze.</p>		
				<p>Ekspansja krzewów i podrostów drzew</p> <p>Łączne pokrycie na transekcji <1% (FV) opisywane jako sumaryczne pokrycie krzewów i drzew na transekcji.</p> <p>Utrzymanie oceny wskaźnika FV na powierzchni co najmniej 75% siedliska w obszarze.</p>		
				<p>Ogólny cel ochrony</p> <p>Utrzymanie siedliska w obszarze w stanie ochrony FV (właściwy) na powierzchni co najmniej 10 ha</p>		

2. Do rozstrzygnięcia w wyniku szczegółowych inwentaryzacji siedlisk pozostaje kwestia występowania siedliska zmiennowilgotnych łąk trzęślicowych (6410). W przypadku potwierdzenia występowania siedliska na terenie Obszaru konieczna byłaby również korekta formularza SFD oraz ustanowienie zadań ochronnych dla tego siedliska.

§ 47. Rozmieszczenie, charakterystykę, zagrożenia parametr/wskaźnik stanu ochrony, cele ochrony, zadania ochronne oraz zasady monitoringu dla gatunków „naturowych” wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej przedstawia poniższa tabela nr 19:

§ 48. Liczebność i rozmieszczenie ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej UE oraz zagrożenia, zabiegi ochronne, parametr stanu ochrony i cel ochrony na Obszarze Specjalnej Ochrony Ptaków Przełomowa Dolina Narwi przedstawia zamieszczona niżej tabela nr 20.

Adres na rys. planu	Kod Gatunek	Rozmieszczenie	Zagrożenia	Parametr / wskaźnik stanu ochrony	Cel ochrony	Zabiegi ochronne	Monitoring
SSAKI							
S-1	1337 Bóbr europejski (<i>Castor fiber</i>)	Na terenie SOOS bóbr zajmuje zwykle miejsca z wysokimi brzegami, nadające się do kopania nor oraz porośnięte zaroślami łozowymi, stanowiącymi bazę żerową tych zwierząt.	Czynnikiem ograniczającym populację bobrów jest wyczerpująca się baza żerowa (zanik zakrzaczeń i zadrzewień).	Populacja	Utrzymanie populacji co najmniej 144 osobników gatunku w obszarze na poziomie FV.	1. Konieczne jest opracowanie strategii postępowania z populacją bobrów w Polsce. W związku z rozszerzającą się strefą konfliktów na tle szkód wyrządzanych przez bobry wskazane jest podjęcie szerokiej akcji uświadamiającej społeczeństwu rolę i znaczenie tego gatunku w przyrodzie. Publikacje prasowe, audycje radiowe, programy telewizyjne powinny przedstawiać środowiskotwórczą rolę bobrów w zakresie zwiększania małej retencji i różnorodności biologicznej zasiedlanych środowisk. Jest to bardzo ważne zadanie ze względu na szerzące się kłusownictwo i wandalizm polegający na niszczeniu tam bobrowych i podpalaniu żeremi. 2. Jednocześnie należy propagować metody zapobiegania szkodom i zmniejszania ich dotkliwości. Do metod tych zaliczyć trzeba zabezpieczanie cennych drzew przed zgryzaniem przez bobry (siatką drucianą i innymi materiałami). Wały przeciwpowodziowe i groble na stawach powinny być chronione za pomocą siatek metalowych i ogrodzeń. Oprócz tych środków doraźnych niezbędne jest opracowanie strategii postępowania z krajową populacją bobrów. 3. Stosowanie zabiegów łagodzące konflikt bobra z gospodarką leśną. Roślinność brzegowa zbiorników i cieków wodnych powinna być chroniona. Pas ochronny winien mieć szerokość co najmniej 10 m. 4. Budowa przejść (przepustów) pod drogami w miejscach, gdzie często bobry stają się ofiarami wypadków drogowych. 5. W przypadku stanowisk powodujących kolizje z gospodarką rolną należy planować wykup gruntów (użytków zielonych) w celu zagospodarowania tych ostoj pod kątem potrzeb bobrów. 6. Wykorzystanie zaleceń ochronnych zawartych w Ogólnokrajowym Planie Zarządzania dla bobra.	Wskazaniem jest pełne rozpoznanie stanowisk bobrów na terenie SOOS, stanowisk zasilających zasoby SOOS, a położonych poza Obszarem, na ciekach stanowiących dopływy Narwi oraz stanowisk stanowiących teren ekspansji bobrów z SOOS. Pozwoli to na określenie skali zjawiska emigracji i jej wpływu na liczebność populacji w zlewni.
				Siedlisko	Utrzymanie siedlisk gatunku w obszarze we właściwym stanie ochrony (FV) na powierzchni minimum 3700 ha.		
Narew oraz jej starorzecza	1355 Wydra (<i>Lutra lutra</i>)	Jest to drapieżnik polujący na ryby względnie pospolity w Narwi oraz starorzeczach i jej dopływach. Jej obecności sprzyja w miarę naturalny stan rzeki oraz istniejąca fauna ryb i płazów.	1. Długotrwałe i ostre zimy mogą przyczynić się do znacznej redukcji liczebności populacji tego gatunku. Przemieszczają się wtedy wydry (w poszukiwaniu pokarmu) mogą być łatwiej likwidowane na stawach hodowlanych przez kłusowników i psy, a także przechodząc przez szlaki komunikacyjne ginąć, pod kołami pojazdów. 2. Brak ryb w śródleśnych rzekach oraz likwidacja bagien są głównymi czynnikami ograniczającymi liczebność wydry w Polsce. 3. Nielegalny połów ryb z użyciem sieci, które stanowią dla wydry realne niebezpieczeństwo utonięcia.	Populacja	Utrzymanie populacji gatunku w obszarze. Szacowana wielkość populacji gatunku i jej zagęszczenia w obszarze w stosunku do populacji krajowej jest $\leq 2\%$.	1. Wydra jest gatunkiem dość pospolitym odgrywającym zapewne istotną rolę w funkcjonowaniu zespołów ryb i płazów Narwi. Czynnikiem sprzyjającym rozwojowi populacji wydry jest poprawa rybostanu w rzece oraz pośrednio rozwój populacji bobra. W ramach ochrony tego gatunku powinna być prowadzona kontrola i zwalczanie nielegalnych połowów ryb z użyciem sieci, które stanowią dla wydry realne niebezpieczeństwo utonięcia. 2. Chroniąc bobra i jego terytoria w szerokim zakresie, pośrednio tworzone są dogodne warunki dla wydr, ograniczające jednocześnie szkody wyrządzane przez tego drapieżnika na stawach hodowlanych. 3. W obrębie stawów hodowlanych należy zarybiać wszystkie cieki i w szczególnych przypadkach oceniać, a także rekompensować straty wnioskujące z obecności wydr. 4. Ochrona obszarów bagiennych i cieków tylko częściowo zamarzających, jako miejsca zdobywania pożywienia w okresach ciężkich zim. 5. Niestosowanie nawozów i pestycydów przy zbiornikach wodnych i ciekach. 6. Ograniczenie liczebności obcego gatunku, jakim jest norka amerykańska. 7. Wykorzystanie zaleceń ochronnych zawartych w Ogólnokrajowym Planie Zarządzania dla Wydry.	Wskazaniem jest pełne rozpoznanie populacji na terenie SOOS. Nie jest to zadanie proste, ponieważ brak jest konkretnej metody określenia liczebności tego gatunku.
				Siedlisko	trzymanie siedliska gatunku w obszarze w stanie ochrony U1 na powierzchni co najmniej 34 ha.		
S-2 starorzecza	1318 Noczek łydkowłosy (<i>Myotis dasycneme</i>)	Gatunek ten jest związany z dużymi zbiornikami wody, zarówno stojącej jak i płynącej, nad którymi poluje, chwytając ofiary znad samej tafli.	1. Najważniejszymi i najbardziej narażonymi miejscami kluczowymi dla tego gatunku są kryjówki kolonii rozrodzonych, tymczasem większość z nich nie została, jak dotąd, odnaleziona. Dlatego też największym zagrożeniem dla	Populacja	Utrzymanie populacji zimującej gatunku w obszarze na poziomie co najmniej 2 osobników.	1. Kluczowym zadaniem jest ochrona wszystkich zlokalizowanych kryjówek kolonii rozrodzonych nocka łydkowłosego. Budynki stanowiące takie kryjówki powinny być obejmowane ochroną prawną. 2. Ukształtowanie odpowiedniego nastawienia do chronionych kolonii ze strony właścicieli lub zarządców budynków. W przypadku każdej kolonii powinny być podejmowane indywidualne rozmowy (negocjacje) skłaniające właściciela do	1. W zlokalizowanych, trwałych zimowiskach nocka łydkowłosego konieczny jest stały (coroczny) monitoring liczebności zimujących nietoperzy. Powinien on być prowadzony dwa razy w roku. Oprócz powszechnie stosowanego terminu w pierwszej połowie lutego niezbędna

		<p>W okresie rozrodu (wiosna, lato) nocek łydkowłosego jest ściśle związany z człowiekiem, z uwagi na codzienne kryjówki jego kolonii rozrodczych (samice z młodymi) i kolonii samców. Kryjówki takie zlokalizowane są niemal wyłącznie w budynkach – kościołach, domach mieszkalnych lub budynkach gospodarczych, zarówno starych, jak i nowszych, budowanych przed 10-20 laty. W obrębie budynku nietoperze wybierają zwykle schronienia między warstwami dachu (pod dachówkami lub pokryciem z blachy, papy, gontów, desek np.) lub w przestrzeniach między podwójnymi ścianami z cegły, pod blachą pokrywającą kominy, rzadko bezpośrednio na strychach.</p> <p>Zimuje w starych fortyfikacjach, studniach i piwnicach. Na czas hibernacji nocki łydkowłosego wybierają miejsca o wysokiej wilgotności powietrza, oraz temperaturach w zakresie 3 - 9°C; sporadycznie zimują w miejscach chłodniejszych, minimalnie do 0,5°C. W warunkach Polski kryją się zwykle głęboko w szczelinach ścian i stropu.</p>	<p>nocka łydkowłosego są remonty budynków stanowiących kryjówki kolonii rozrodczych, a w szczególności następujące ich aspekty:</p> <ul style="list-style-type: none"> terminy remontu przypadające na okres, kiedy w kryjówce są nietoperze (wiosna - lato), niezależnie od rodzaju podjętych działań; stosowanie środków ochrony drewna (owado- i grzybobójczych) toksycznych dla ssaków, np. na bazie chlorowanych węglowodorów (lindan, PCP, hylotox); szczelne zamykanie wylotów z kryjówki (szczelin, okienek itp.) po remoncie oraz inne zmiany architektury budynku uniemożliwiające powrót nietoperzy w następnym roku. <p>2. Liczne zagrożenia dla nocka łydkowłosego dotyczą jego kryjówek zimowych. Hibernujące nietoperze narażone są na wybudzenie i płoszenie powodowane przez niekontrolowaną penetrację kryjówek przez ludzi (grotołazi, turyści, poszukiwacze skarbów), a nawet dewastację podziemi (palenie ognisk, malowanie ścian farbami) i zabijanie zwierząt przez wandalów.</p> <p>3. Zanieczyszczenie organiczne i chemiczne wód stanowiących żerowiska nocka łydkowłosego. Eutrofizacja wód sprzyja wzrostowi liczebności ochotkowatych - głównego pokarmu to jednak, wysoki poziom biogenów może doprowadzić do zarastania powierzchni zbiorników. Zjawisko to całkowicie uniemożliwi żerowanie nocom łydkowłosym, gdyż wymagają one do tego celu otwartej powierzchni wody.</p>	Siedlisko	<p>Utrzymanie istniejących zimowisk w stanie umożliwiającym wykorzystywanie ich przez nietoperze.</p> <p>Weryfikacja występowania schronień letnich gatunku w obszarze.</p>	<p>zachowania kolonii i ścisłego przestrzegania zasad ochronnych. Wszelkie remonty w takich obiektach mogą być przeprowadzane wyłącznie jesienią i zimą, kiedy w kryjówce nie ma nietoperzy, szczególnie prac zaś – uzgadniane ze specjalistami, tak aby umożliwić powrót nietoperzy w następnym roku.</p> <p>3. Do konserwacji drewna mogą być używane wyłącznie środki nietoksyczne dla ssaków – spośród substancji nieorganicznych np. Basilit, zaś spośród pozostałych dostępne w Polsce Antox B, Intox U, Fobos M-2 i Dulux.</p> <p>4. Na terenach potencjalnie zasiedlanych przez rozrodcze populacje nocka łydkowłosego – między innymi doliny dużych rzek (Narwi) - konieczne będą, zakrojone na szeroką skalę, działania edukacyjne skierowane do ludności, przedstawicieli administracji państwowej, samorządowej, księży, leśników i firm budowlanych. Umożliwią one zlokalizowanie dotychczas nieznanymi kolonii rozrodczych, a także zmniejszą ryzyko ich przypadkowego zniszczenia.</p> <p>5. Należy również propagować adaptacje budynków umożliwiające zasiedlanie kryjówek dotychczas niewykorzystywanych przez nietoperze (np. instalowanie specjalnych otworów w dachach).</p> <p>6. Podziemia stanowiące zimowiska nocka łydkowłosego powinny być zamykane odpowiednimi kratami w celu ochrony tych obiektów przed niekontrolowaną penetracją ludzką. Ta sama metoda chronić będzie zimowiska innych gatunków nietoperzy hibernujących w podziemiach. Kraty muszą charakteryzować się odpowiednimi odstępami między elementami poziomymi (powyżej 15 cm) i pionowymi (powyżej 50 cm), aby umożliwić swobodny wlot nietoperzy.</p> <p>7. Ochrona wód powierzchniowych przed zanieczyszczeniami chemicznymi i organicznymi.</p>	<p>jest druga kontrola w listopadzie – grudniu. Wynika to z faktu, że obserwowane liczebności nocka łydkowłosego mogą być kilkakrotnie większe na początku niż w środku okresu hibernacji. Pojedyncza kryjówka musi być skontrolowana w całości w ciągu jednego dnia, między wschodem a zachodem słońca. W trakcie kontroli liczy się i zapisuje wszystkie napotkane w kryjówce osobniki bez ściągania ich ze ścian czy wyciągania ze szczelin. Konieczne jest zmierzenie temperatury powietrza na zewnątrz, ponieważ może mieć ona znaczenie przy interpretacji wyników. Monitoring może być prowadzony wyłącznie przez osoby odpowiednio przeszkolone w zakresie rozpoznawania gatunków nietoperzy.</p> <p>2. Wskazany jest również coroczny monitoring liczebności samic we wszystkich znanych koloniach rozrodczych. Powinien on być prowadzony raz w roku, w połowie czerwca (przed uzyskaniem przez młode zdolności lotu). Z uwagi na skłonność omawianego gatunku do ukrywania się w szczelinach jedyną skuteczną metodą może być liczenie samic wylatujących po zmierzchu z kolonii.</p>
S-1 S-2 S-3	1324 Nocek duży (<i>Myotis myotis</i>)	<p>Zamieszkuje głównie w osiedlach ludzkich, latem kryjąc się na dużych strychach, wieżach kościelnych i w innych budowlach. Zimuje w piwnicach, fortyfikacjach. Żeruje w dojrzałych lasach z ubogim podszytem, na świeżo skoszonych łąkach, murawach, w sadach. Weryfikacja występowania gatunku w obszarze.</p>	<p>1. Nocek duży jest bardzo przywiązany do swoich kryjówek, jakimi są najczęściej duże i spokojne strychy budynków. Niestety, większe lub mniejsze remonty często powodują, że nietoperze opuszczają swoje schronienia. Najczęstszymi tego przyczynami są:</p> <ul style="list-style-type: none"> prorowadzenie remontów w okresie maj – sierpień; stosowanie toksycznych środków konserwacji drewna,; likwidowanie otworów wlotowych. <p>2. Duże letnie kolonie nocka dużego mogą</p>	Populacja	<p>Nie określa się. Weryfikacja występowania gatunku w obszarze.</p>	<p>1. Ograniczenie do minimum lub nawet zaniechanie w lasach stosowania chemicznych środków do zwalczania owadów.</p> <p>2. Najważniejsze miejsca zimowania powinny być objęte ochroną prawną oraz odpowiednio zabezpieczone (kraty, ogrodzenia itp.). Penetracja ludzka powinna być w nich uniemożliwiona od października do kwietnia. Utworzone dla nich plany ochrony powinny określać rodzaj zamknięcia, termin ograniczenia penetracji ludzkiej, konieczność zwiększenia wilgotności powietrza w zimowisku.</p> <p>3. W okresie maj - październik nie należy wykonywać żadnych prac remontowych na strychach zasiedlonych przez nietoperze; pozostawić wloty na strych, z których korzystają nietoperze.</p> <p>4. W miejscach, gdzie obecność nietoperzy powoduje sytuację konfliktową (np. niszczenie stropu), powinny być stosowane rozwiązania likwidujące konflikty, np. remonty drewnianych stropów, zabezpieczanie ich przed gromadzeniem się na</p>	<p>Rozpoznanie kolonii rozrodczych oraz monitoring liczebności samic (bardzo łatwe do przeprowadzenia , ponieważ osobniki tego gatunku najczęściej nie kryją się w szczelinach, lecz wiszą swobodnie na ścianach dachu).</p> <p>Rozpoznać zimowiska i prowadzić monitoring liczebności nocka dużego (w ramach liczenia w całej Polsce, prowadzonego w pierwszej połowie lutego lub w terminie jak najbardziej zbliżonym).</p>

			<p>być źle widziane przez właścicieli budynków, w których się ukrywają. Produkują one duże ilości odchodów, które zalegając na stropie (zwłaszcza drewnianym), mogą przyczyniać się do jego gnicia, a przez to osłabienia. Z tego powodu kolonie mogą być usuwane przez właścicieli budynków, mogą także występować próby zabijania zwierząt. Letnie kryjówki znajdujące się w podziemiach podlegają podobnym zagrożeniom, jak zimowiska.</p> <p>3. Bardzo dużym zagrożeniem może być niszczenie zimowisk, zwłaszcza dużych, gromadzących zimą ponad 100 osobników, oraz penetrowanie ich przez człowieka. Częste budzenie się osobników zimą może doprowadzić do zbyt wczesnego wyczerpania się zapasów tłuszczu zgromadzonych na zimę i śmierci zwierzęcia.</p> <p>4. Niszczenie (lub przekształcanie zimowisk) dotyczy zwłaszcza obiektów innych niż jaskinie, jak duże piwnice czy obiekty powojkowe. Często ich zagospodarowanie związane jest ze zmianami mikroklimatu (np. związanymi z częstą obecnością ludzi czy przebudową obiektu).</p> <p>5. Inne czynniki wydają się być mniej istotne lub są słabiej poznane.</p> <p>Z pewnością wpływ na liczebność nocka dużego ma zatrucie środowiska, wrogie nastawienie ludzi do nietoperzy, wprowadzanie monokultur drzew, w których różnorodność owadów (będących pokarmem nocka dużego) jest bardzo niska.</p>			<p>nich odchodów, sprzątanie odchodów. Ponadto podczas remontów strychów należy stosować nietoksyczne środki ochrony drewna.</p> <p>5. Szeroka akcja informacyjna skierowana do gmin, proboszczów oraz innych właścicieli obiektów, w których kryją się kolonie rozrodcze nocka dużego, aby działania ochronne zostały właściwie zrozumiane i powszechnie zaakceptowane. Jej celem jest podkreślenie znaczenia rzadkich i zagrożonych gatunków nietoperzy dla dziedzictwa przyrodniczego oraz sprawienie, by lokalne społeczności poczuły się odpowiedzialne za „swoje” nietoperze i wypracowały sposoby zarządzania w celu ochrony danej kolonii.</p>	
--	--	--	---	--	--	--	--

RYBY

Rzeka Narew oraz UI-1 UP-4 UP-5 UP-6 UP-7 UP-8 UP-9 UP-10	1098 Minóg ukraiński (<i>Eudontomyzon mariae</i>)	Rzeka Narew oraz starorzeczka.	<p>Znaczący wpływ na trwałość populacji wyszczególnionych gatunków ma:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zanieczyszczenie i eutrofizacja wód; • zmiany reżimu hydrologicznego rzeki; • obniżenie poziomu wód gruntowych; • zarastanie lub zasypywanie tzw. oczek wodnych, rozlewisk oraz melioracje. 	Populacja	Utrzymanie populacji gatunku w obszarze. Szacowana wielkość populacji gatunku i jej zagęszczenia w obszarze w stosunku do populacji krajowej jest $\leq 2\%$.	<p>Właściwy stan ochrony ichtiofauny zależy nie tylko od ilości wody, ale w znacznej mierze od jej jakości. Obecnie jakość wód w dolinie nie jest najlepsza i wynika to nie tylko z rozwoju rolnictwa i zabudowy wokół Parku, ale również uwidoczniła się wpływ zbiornika Siemianówka. Zbiornik wywiera wpływ zarówno na jakość wód w Parku jak również na jej ilość. Zwiększony trofizm wód powoduje zniekształcenia naturalnych ekosystemów polegające na ich uproszczeniu i ujednoczeniu. Ginie szereg gatunków roślin, skorupiaków i bezkręgowców, którym nie odpowiada duże zasolenie i mała zawartość tlenu w wodzie. Bardzo mocno zmniejsza się przezroczystość wody, co powoduje giniecie roślinności i wielu typów zgrupowań organizmów.</p> <p>W celu zachowania wyszczególnionych gatunków ichtiofauny w zasobach SOOS, powinno zostać podjętych szereg działań. Mając na względzie podstawowy cel ochronny oraz również potrzebę udostępniania wodnych ekosystemów dla uprawiania wędkarstwa, należy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wspomagać populację bolenia metodą zarybiania, w zakresie wynikającym z ich aktualnego stanu oraz oceny oddziaływania na ich populacje połowów wędkarskich; • chronić miejsca rozrodu naturalnego i zimowania ryb, czego istotnym elementem jest poprawa stosunków wodnych na obszarze SOOS, w tym zachowanie połączeń stałych i okresowych bocznych ramion, starorzeczy i zanikających oczek wodnych, z głównym korytem rzeki; <p>po przeprowadzeniu inwentaryzacji miejsc rozrodu i zimowania ichtiofauny, wprowadzenie okresowego zakazu (w miesiącach rozrodu i zimowania), uprawiania w tych miejscach turystyki oraz wędkowania.</p>	Monitoring gatunków ryb powinien przede wszystkim dotyczyć monitoringu ich biotopu – a więc stanu czystości wód Narwi i jej starorzeczy
				Siedlisko	Utrzymanie siedliska gatunku w obszarze w stanie ochrony UI na powierzchni co najmniej 34 ha.		
	1130 Boleń <i>Aspius aspius</i>			Populacja	Utrzymanie populacji gatunku w obszarze. Szacowana wielkość populacji gatunku i jej zagęszczenia w obszarze w		

					stosunku do populacji krajowej jest $\leq 2\%$.		
				Siedlisko	Utrzymanie siedlisk gatunku w obszarze w stanie U1 na powierzchni co najmniej 34 ha.		
	1145 piskorz <i>Misgurnus fossilis</i>			Populacja	Utrzymanie populacji gatunku w obszarze. Szacowana wielkość populacji gatunku i jej zagęszczenia w obszarze w stosunku do populacji krajowej jest $\leq 2\%$.		
				Siedlisko	Utrzymanie siedlisk gatunku w obszarze w stanie U1** na powierzchni co najmniej 24 ha.		
	5339 różanka <i>Rhodeus amarus</i>			Populacja	Utrzymanie populacji gatunku w obszarze. Szacowana wielkość populacji gatunku i jej zagęszczenia w obszarze w stosunku do populacji krajowej jest $\leq 2\%$.		
				Siedlisko	Utrzymanie siedlisk gatunku w obszarze w stanie U1 na powierzchni co najmniej 24 ha.		
PLĄZY I GADY							
S-2 UI-1 UP-4 UP-5 UP-6 UP-7 UP-8 UP-9 UP-10	1188 kumak nizinny <i>Bombina bombina</i> (populacja p, r)	Oba gatunki płazów zasiedlają lokalne obniżenia terenu w strefie krawędziowej doliny oraz torfianki i starorzecza położone w samej dolinie rzecznej. Brak danych opisujących wielkość i rozmieszczenie populacji obu gatunków płazów na terenie Obszaru. Konieczne jest zatem wykonanie kompleksowej inwentaryzacji, z uwzględnieniem identyfikacji zagrożeń oraz metod im przeciwdziałania.	Zanieczyszczenie i eutrofizacja wód, zmiany reżimu hydrologicznego rzeki, obniżenie poziomu wód gruntowych, zarastanie lub zasypywanie małych zbiorników wód stojących, rozlewisk i zarastanie siedlisk oraz zagrożenia komunikacyjne.	Populacja	Utrzymanie populacji gatunku w obszarze. Szacowana wielkość populacji gatunku i jej zagęszczenia w obszarze w stosunku do populacji krajowej jest $\leq 2\%$.	Ochrona obu gatunków powinna obejmować przede wszystkim ochronę miejsc rozrodu, w szczególności drobnych zbiorników wodnych oraz budowę przepustów (przejść) pod drogami (Piątница – Wizna i Stara Łomża n/Rzeką – Pniewo) na szlakach wędrówek kumaka nizinnego: krawędź skarpy – dolna Narwi i odwrotnie.	Z uwagi na brak danych monitoringowych umożliwiających prześledzenie zmian liczebności tych gatunków, należy podjąć niezwłocznie działania w tym kierunku. Jest to zadanie trudne, ponieważ do tej pory nie została opracowana metoda przeprowadzania monitoringu traszki grzebieniastej w Polsce, pozwalająca na ocenę liczby dorosłych osobników biorących udział w rozrodzie.
	1166 traszka grzebieniasta <i>Triturus cristatus</i> (populacja p, r)		Populacja	Utrzymanie populacji gatunku w obszarze. Szacowana wielkość populacji gatunku i jej zagęszczenia w obszarze w stosunku do populacji krajowej jest $\leq 2\%$.			
			Siedlisko	Utrzymanie siedlisk gatunku w obszarze w stanie U1 na powierzchni co najmniej 34 ha.			
	1220 żółw błotny <i>Emys orbicularis</i>	Obserwowany w starorzeczu Narwica (istniejący użytek ekologiczny) i starorzeczu Czyste (projektowany użytek ekologiczny) oraz piaszczyste wyniesienie w dolinie Narwi (prawdopodobnie miejsce lęgowe).	Zanieczyszczenie i eutrofizacja wód, zalesianie potencjalnych miejsc lęgowych.	Populacja	Utrzymanie populacji gatunku w obszarze. Szacowana wielkość populacji gatunku i jej zagęszczenia w obszarze w stosunku do populacji krajowej jest $\leq 2\%$.	Konieczna jest lokalizacja miejsc lęgowych, a następnie objęcie ich ochroną poprzez niedopuszczenie do zmiany sposobu ich użytkowania lub w przypadku wystąpienia konfliktu interesu z właścicielem gruntów wykupienie ich na rzecz Skarbu Państwa lub organizacji pozarządowej specjalizującej się w ochronie bioróżnorodności. Odlesienie piaszczystego wyniesienia w dolinie Narwi położonego w bezpośrednim sąsiedztwie projektowanego użytku ekologicznego UP-2	Monitoring populacji żółwi jest trudny. Określenie zmian liczebności populacji wymaga długich badań - 30-letnich i dłuższych.. Dla określenia stopnia zagrożenia najważniejszym jest ustalenie: <ul style="list-style-type: none"> • liczebności populacji; • śmiertelności osobników dorosłych wywołanej działalnością człowieka; • sukcesów rozrodczych. Określenie liczebności wymaga czasochłonnnych i trudnych wielokrotnych odłowów żółwi z ich znakowaniem i wypuszczaniem w miejscu odłowienia. <p>W celu określenia śmiertelności osobników dorosłych wywołanej działalnością człowieka można przeprowadzić akcję ankietową. Wykazanie, że na danym terenie wielokrotnie widziano martwe żółwie, może wskazywać na dużą liczebność populacji i duże jej zagrożenie wywołane działalnością człowieka. W celu określenia sukcesów rozrodczych należy podjąć próby stwierdzenia, czy osobniki w</p>
			Siedlisko	Utrzymanie siedlisk gatunku w obszarze w stanie U1 na powierzchni co najmniej 15 ha.			

							populacjach składają jaja. Możliwe jest odszukanie tropów żółwia na piaszczystych obszarach (np. polnych drogach) w okresie migracji w celu złożenia jaj. Należy zwrócić uwagę na obecność w populacjach osobników młodych (o długości karapaksu poniżej 10 cm - dowód, że w ostatnich latach żółwie rozmnożyły się). Zaobserwowanie i odłowienie osobników o długości karapaksu poniżej 5 cm jest bardzo trudne.
BEZKRĘGOWCE							
UI-1 UP-4 UP-5 UP-6 UP-7 UP-8 UP-9 UP-10	4038 czerwończyk fioletek <i>Lycaena helle</i>	Gatunek występuje na terenach podmokłych; najczęściej są to wilgotne łąki w dolinach rzek (starorzecza) oraz torfowiska niskie. Niekiedy areale występowania poszczególnych populacji są bardzo niewielkie i obejmują zaledwie kilkadziesiąt m ² . Weryfikacja występowania gatunku w obszarze.	Zagrożeniem dla gatunku jest intensywne zagospodarowanie wilgotnych łąk, które eliminuje roślinę pokarmową, a także sukcesja roślinności krzewiastej, głównie zarośli wierzbowych z dominacją wierzby szarej.	Populacja Siedlisko	Nie określa się. Weryfikacja występowania gatunku w obszarze.	1. Utrzymywanie siedlisk łąkowych na odpowiednim etapie sukcesji umożliwiającą rozwój rośliny pokarmowej gąsienic. Dlatego łąki, na których występuje czerwończyk fioletek, powinny być koszone raz w roku, nie wcześniej niż w początku lipca. 2. Utrzymywanie odpowiedniego poziomu wód gruntowych, a zatem unikanie nadmiernego osuszania terenu poprzez melioracje. 3. Gatunek chwilowo nie wymaga ochrony czynnej. Dla utrzymania jego obecnego stanu zasobów wystarczy odpowiednie zabezpieczenie siedlisk łąkowych.	Należy przeprowadzić dokładne badania nad biologią gatunku oraz mechanizmów dyspersji osobników dorosłych, co ma istotne znaczenie dla przewidywanej kolonizacji dostępnych środowisk..
Narew	1032 skójka gruboskorupowa <i>Unio crassus</i>	Małża pasożytująca na skrzelach ryb - występuje głównie w rzece Narew.	Głównymi czynnikami prowadzącymi do zaniku skójki gruboskorupowej są: • zmiany jakości siedlisk spowodowane działalnością człowieka, takie jak zanieczyszczenia wód substancjami toksycznymi oraz ich przenawożenie i eutrofizacja. Małż ten jest bardzo wrażliwy na zmiany chemizmu wody, zwłaszcza na zwiększenie zawartości jonów amonowych i azotu w wodzie, a także na jej zakwaszenie.; • zanik siedlisk związany z pracami hydrotechnicznymi, szczególnie z regulacją koryt rzecznych. Negatywny wpływ na populację tej skójki może mieć nieodpowiednie gospodarowanie rybostanem. Zarybianie gatunkami, które nie mogą być żywicielami pośrednimi dla skójki gruboskorupowej, uniemożliwia jej potomstwu przeobrażenie się w dorosłe małże. Dotyczy to przede wszystkim wprowadzania obcych gatunków ryb. Nieliczne populacje mogą być również zagrożone przez drapieżniki, i to zarówno rodzime, takie jak wydra, oraz inwazyjne, takie jak piżmak.	Populacja Siedlisko	Utrzymanie populacji gatunku w obszarze. Szacowana wielkość populacji gatunku i jej zagęszczenia w obszarze w stosunku do populacji krajowej jest $\leq 2\%$. Utrzymanie siedlisk gatunku w obszarze w stanie U1 na powierzchni co najmniej 34 ha.	1. Dla ochrony siedlisk skójki gruboskorupowej ważne jest objęcie ochroną obszarową rzek lub ich odcinków z dobrze zachowanymi populacjami. Konieczne jest wspieranie wszelkich inicjatyw prowadzących do poprawy jakości wód, szczególnie takich, które uniemożliwiają odprowadzanie zanieczyszczeń do wód. Dotyczy to zarówno budowania oczyszczalni ścieków, jak i prowadzenia właściwej gospodarki rolnej w zlewni. 2. Niezwykle istotne jest propagowanie wśród podmiotów odpowiedzialnych za roboty hydrotechniczne, w tym konieczne prace przeciwpowodziowe, takiego sposobu ich prowadzenia, który daje szansę przetrwania skójce. 3. Bardzo ważne wydaje się również uświadomienie osobom odpowiedzialnym za zarybiania, że wprowadzanie gatunków obcych w miejsce rodzimych narusza równowagę ekologiczną w rzece, np. uniemożliwiając zamknięcie cyklu życiowego tak cennemu gatunkowi, jak skójka gruboskorupowa. W realizacji tych zagadnień pomocne będzie przygotowanie odpowiednich materiałów, druków, artykułów, prowadzenie szkoleń i wykładów.	Na stanowiskach skójki gruboskorupowej wskazanym jest założenie powierzchni monitoringowych. Raz na 2 lata, w sezonie wegetacyjnym, pobierać próby ilościowe w tych miejscach. Próby powinny być pobrane co najmniej dwukrotnie w sezonie. Należy notować nie tylko liczbę, ale również wymiary osobników. Równolegle monitorować stan siedliska. W tym celu należy dokładnie opisać koryto rzeki czy dno zbiornika oraz jego otoczenie. Natomiast stałej, regularnej kontroli powinny być poddane wskazania poziomu wody (względem na stałe zamontowanych wskaźników). Regulacje należy również badać własności fizyczno-chemiczne wody. Równocześnie należy zbierać informacje dotyczące ryb, np. we współpracy z Polskim Związkiem Wędkarskim analizować stan zarybień.

Gatunek	Rozmieszczenie	Siedliska	Zagrożenia	Zabiegi ochronne	Parametr stanu ochrony	Cel ochrony	Monitoring
PTAKI WYMNIENIE W ZAŁĄCZNIKU I DYREKTYWY RADY 79/409/EWG							
A122 Derkacz <i>Crex crex</i>	Występuje na terenie całej strefy zalewowej doliny Narwi. Największe skupienia występują w części wschodniej (na wysokości Krzewa Starego, po lewobrzeżnej stronie rzeki) i środkowej (między Siemieniem, a Rybnem).	Zajmuje tereny otwarte - głównie wilgotne i podmokłe, ekstensywnie użytkowane łąki oraz turzycowiska. Najczęściej są to tereny położone w dolinach rzek oraz bagna, torfowiska i podmokłe tereny wokół oczek wodnych, czasami są to pastwiska i łąki nie znajdujące się w sąsiedztwie wód.	1. Do najważniejszych zagrożeń dla lokalnej populacji derkacza należy przesuszenie doliny Narwi oraz zbyt wczesne rozpoczęcie koszenia łąk, a także koszenie łąk od zewnątrz do środka. 2. W mniejszym stopniu również naturalna sukcesja na obszarach łąk.	1. Niedopuszczenie do prac mogących spowodować dalsze przesuszenie doliny Narwi. 2. Bardzo istotnym zabiegiem jest promowanie dopłat z pakietów rolno środowiskowych dla rolników i przejście na system z opóźnionym terminem pierwszego pokosu oraz koszeniem od wewnątrz do zewnątrz łąki, co znacząco poprawi sukces lęgowy i przeżywalność ptaków. 3. Powstrzymać procesu sukcesji ekologicznej na łąkach.	Populacja	Zachowanie liczebności populacji na poziomie min. 62 terytorialnych samców	Kontrolą należy objąć cały obszar doliny zalewowej Narwi oraz tereny łąk i pastwisk poza nią. Należy wykonać dwie nocne kontrole z wykorzystaniem stymulacji głosowej. Pierwsza kontrola powinna odbyć się od 10 do 20 maja. Druga od 10 do 20 czerwca.
Siedlisko	Utrzymanie powierzchni dogodnych siedlisk lęgowych i żerowiskowych na powierzchni 125 ha przynajmniej na obecnym poziomie (U1) z uwzględnieniem naturalnych procesów.						
A294 Wodniczka (P) <i>Acrocephalus paludicola</i>	taki stwierdzono we wschodniej i środkowej części doliny. 15 terytorialnych samców stwierdzono na łąkach na wysokości Krzewa Starego, po lewej stronie rzeki. Kolejnych 11 samców w środkowej części, na wysokości Drozdowa. Dodatkowo w trakcie majowej kontroli 3 samce śpiewały na łąkach na wschód od Olszyny Pniewskiej, gdzie podczas kontroli czerwcowej nie stwierdzono ich ponownie.	Zajmuje podmokłe obniżenia terenowe (poziom wody nie przekracza 5 cm) porośnięte szuwarem turzycowym, z udziałem wysokich traw, skrzyżu i obfitą warstwą mchów.	1. Zmiana stosunków wodnych w obrębie doliny (przesuszenie). 2. Zbyt wczesny termin rozpoczęcia koszenia łąk, Stanowiska wodniczki położone w okolicach Drozdowa już w połowie czerwca były wykoszone w około 50%. 3. Sukcesja na obszarze łąk w dolinie Narwi.	1. Niedopuszczenie do prac mogących spowodować dalsze przesuszenie doliny Narwi. 2. Przesunięcie terminu koszenia na stanowiskach wodniczki minimum do 15 lipca. Wodniczka jest gatunkiem kwalifikującym obszar do dopłat w ramach pakietu Ochrona zagrożonych gatunków ptaków i siedlisk przyrodniczych na obszarach Natura 2000, należy zatem promować w/w pakiet, co zapewni regularne koszenie stanowisk wodniczki (przeciwdziałanie sukcesji), a sam termin koszenia nie będzie zagrażał ptakom.	Populacja	Zachowanie liczebności populacji na poziomie 6 - 10 odzywających się samców	Na wszystkich stanowiskach wodniczki (także z lat ubiegłych, nie zajętych w 2008 roku) należy przeprowadzić dwie kontrole wieczorno-nocne w celu wykrycia śpiewających samców tego gatunku. W trakcie kontroli należy stosować stymulację głosową. Terminy liczeń: 15-30 maj i 15-30 czerwiec.
Siedlisko	Utrzymanie powierzchni aktualnych i potencjalnych siedlisk gatunku na powierzchni 85 ha na poziomie (U2) z uwzględnieniem naturalnych procesów.						
A056 Płaskonos <i>Anas clypeata</i>	Starorzecza z ich najbliższym sąsiedztwem.	W okresie lęgowym związany z płytkimi, zeutrofizowanymi wodami – gniazduje nad jeziorami i stawami z szerokim pasem roślinności wodnej i brzegowej, w zalewowych dolinach dużych rzek w sąsiedztwie starorzeczy, rozlewisk i torfianek, na nie zarośniętych krzewami i drzewami torfowiskach niskich i przejściowych z przestrzeniami otwartego lustra wody. W okresie przelotów występuje także na żyznych, stojących i wolno płynących wodach, co związane jest z obecnością preferowanego pokarmu i sposobem jego pobierania (odcedzanie)..	1. Utrata siedlisk lęgowych w wyniku zmian reżimu hydrologicznego rzeki Narew, zmieniających częstość, wielkość i czas trwania zalewów w dolinach rzecznych. 2. Utrata siedlisk w wyniku zmniejszania się powierzchni ekstensywnie użytkowanych łąk i pastwisk w dolinie Narwi. 3. Utrata siedlisk w wyniku osuszania torfowisk.. 4. Presja ze strony drapieżników, szczególnie niepokojący jest wzrost liczebności norki amerykańskiej. Choć wpływ tego czynnika nie został dotychczas w sposób wiarygodny określony, w najbliższym czasie może okazać się kluczowy dla funkcjonowania populacji. 5. Wzmożona turystyka (również kwalifikowana turystyka ekologiczna).	1. Wykluczenie przekształceń reżimu hydrologicznego rzeki Narew. 2. Korekta instrukcji gospodarowania wodą na zbiornikach już istniejących, tak by w dolinie rzeki poniżej piętrzenia utrzymane zostały okresowe zalewy wiosenne. 3. użytkowanie doliny rzecznej zgodnie z dotychczasową ewidencją gruntów. 4. Utrzymanie wysokiego poziomu wód gruntowych oraz zachować okresowo wypełnione wodą obniżenia i starorzecza. 5. Ograniczenie pewnych form antropopresji (turystyka i rekreacja) na obszary łąkowe oraz na obszary przyzalewowe. 6. Protegowanie ekstensywnego rolnictwa, zwłaszcza użytkowania łąk i pastwisk.	Populacja	Zachowanie liczebności populacji na poziomie min 1 para lęgowa.	Coroczna ocena liczebności populacji lęgowej. Ocena trendów liczebności populacji wędrującej.
Siedlisko	Utrzymanie siedlisk lęgowych na powierzchni 34 ha, utrzymanie siedlisk lęgowych i żerowiskowych na obecnym poziomie (U2), z uwzględnieniem naturalnych procesów.						

A055 Cyranka <i>Spartula querquedula</i>					Populacja	Zachowanie liczebności populacji na poziomie min 20 par lęgowych.	
					Siedlisko	Utrzymanie siedlisk lęgowych na powierzchni 34 ha, utrzymanie siedlisk lęgowych i żerowiskowych na obecnym poziomie (U1), z uwzględnieniem naturalnych procesów.	
A198 Rybitwa białoskrzydła <i>Chlidonias leucopterus</i>					Populacja	Zachowanie liczebności populacji na poziomie 1- 175 par lęgowych.	
					Siedlisko	Utrzymanie siedliska na powierzchni 15 ha, utrzymanie siedlisk lęgowych i żerowiskowych na obecnym poziomie (U1), z uwzględnieniem naturalnych procesów i warunków hydrologicznych w danym roku.	
A197 Rybitwa czarna (P) <i>Chlidonias niger</i>	Największa kolonia została założona na starorzeczu zwanym „Rzeka Łopian”, po lewobrzeżnej stronie rzek Narew, na wysokości Krzewa Starego. Gnieździło się tam 35 par. Ptaki z tej kolonii miały wysoki sukces lęgowy i z większości gniazd wyleciały pisklęta. Druga kolonia rybitw czarnych (5 par) znajdowała się w obrębie dużej kolonii rybitw białoskrzydłych, w okolicy starorzecza „Czyste”. W obrębie tej kolonii najprawdopodobniej wszystkie ptaki straciły pisklęta.	Gnieździ się w dolinie rzecznej na starorzeczach i zastoiskach wodnych z dużą ilością pływającej roślinności. Czynnikiem warunkującym występowanie tego gatunku poza pływającą roślinnością jest niewielkie falowanie wody oraz otwarta przestrzeń wokół kolonii. Żerujące ptaki penetrują rozmaite środowiska, ale głównie starorzecza i rzekę, a do połowy maja również rozlewiska	1. Zmiana poziomu wody (zalewu) w trakcie sezonu, co w konsekwencji prowadzi do strat w wyniku presji drapieżników, które mają ułatwiony dostęp do kolonii lęgowej. 2. Dodatkowym zagrożeniem jest zbyt duża presja ludzi w okolicach starorzeczy (kolonii), co może prowadzić do przepłoszenia ptaków i opuszczenia stanowiska.	1. Niedopuszczenie do dalszego przesuszenia doliny Narwi. 2. Bezwzględny zakaz spuszczenia wody ze starorzeczy. W miarę możliwości odtworzenie osuszonych starorzeczy (likwidacja przepustów). 3. Na starorzeczach, na których stwierdzono kolonie rybitw bezwzględny zakaz wędkowania do momentu wylotu młodych ptaków (min. do 30 VI).	Populacja	Zachowanie liczebności populacji na poziomie 6 - 62 par lęgowych.	
					Siedlisko	Utrzymanie siedliska na powierzchni 7 ha, utrzymanie powierzchni siedlisk lęgowych i żerowiskowych na obecnym poziomie (U1), z uwzględnieniem naturalnych procesów i warunków hydrologicznych w danym roku.	
A031 Bocian biały <i>Ciconia ciconia</i>	Ptaki zasiedlają niemal wszystkie okoliczne wsie, znajdujące się na terenie Ostoi. Ich rozmieszczenie jest dość równomierne: 12 par gniazduje na lewobrzeżnej części doliny, pozostałe 15 par po prawej stronie rzeki.	Gniazdują zwykle w krajobrazie rolniczym, najczęściej w obrębie zabudowy (na słupach elektrycznych, kominach i dachach budynków - część z nich jest umieszczona na specjalnych platformach). Żerowiska stanowią przede wszystkim łąki i pastwiska w obrębie doliny Narwi	Populacja bociana białego posiada obecnie dogodne warunki żerowiskowe i lęgowe. Potencjalnymi zagrożeniami mogą być: - utrata stanowisk lęgowych w wyniku zagrożenia konstrukcji budynków (gł. starych stodół), na których znajdują się gniazda; - zmiana struktury środowiska w obrębie doliny Narwi.	1. W przypadkach zagrożenia zniszczeniem gniazda lub konstrukcji, na której się ono znajduje należy wykonać platformę pozwalającą na dalszą egzystencję gniazda. 2. Należy także nie dopuszczać do nadmiernej sukcesji drzew i krzewów na terenie doliny Narwi.	Populacja	Zachowanie liczebności populacji na poziomie min 39 par lęgowych.	Należy wykonywać coroczne liczenia zajętych gniazd na terenie Ostoi. Liczenia należy przeprowadzać pod koniec czerwca lub na początku lipca, kiedy w gniazdach są już duże pisklęta.
					Siedlisko	Utrzymanie żerowisk gatunku na powierzchni 3000 ha, utrzymanie siedlisk lęgowych i żerowiskowych na obecnym poziomie (FV), z uwzględnieniem naturalnych procesów.	
A154 Dubelt (P) <i>Gallinago media</i>	okowisko znajdowało się po lewobrzeżnej części doliny na wysokości miejscowości Krzewo Stare.	Zasiedla głównie zalewowe doliny rzeczne i naturalne torfowiska niskie. Rzadziej przesuszone torfowiska i obrzeża zbiorników. Zwykle są to tereny porośnięte niską i średnią roślinnością. Gniazda zakład zwykle w szuwarach turzycowych średniej wysokości, często w pobliżu tokowisk.	1. Zmiana stosunków wodnych, która w konsekwencji sprawia, iż jedynie w niektóre lata (wilgotnych) ptaki mają odpowiednie warunki siedliskowe. 2. Sukcesja (zarastanie) tokowisk. 3. Zaprzestanie koszenia łąk.	Niedopuszczenie do prac mogących spowodować dalsze przesuszenie doliny Narwi. Dubelt jest gatunkiem kwalifikującym obszar do dopłat w ramach pakietu Ochrona zagrożonych gatunków ptaków i siedlisk przyrodniczych na obszarach Natura 2000. Należy zatem promować w/w pakiet, co zapewni regularne koszenie stanowisk dubelta i powstrzyma sukcesje na obszarach tokowisk, a sam termin koszenia nie zagraża ptakom.	Populacja	Zachowanie liczebności populacji na poziomie min 4 tokujących samców.	Monitoringiem należy objąć całą dolinę Narwi. W celu określenia wielkości populacji należy przeprowadzić dwie kontrole wieczornocne, z wykorzystaniem stymulacji głosowej. Terminy kontroli: 10-20 maj i 10-20 czerwiec.
					Siedlisko	Utrzymanie powierzchni siedlisk lęgowych na obszarze 30 ha, utrzymanie siedlisk lęgowych i żerowisk na obecnym poziomie (U2), z uwzględnieniem naturalnych procesów.	

A156 Rycyk (P) <i>Limosa limosa</i>	Ptaki gnieźdzą się na obszarze całej doliny Narwi – nieco liczniej w części wschodniej.	Zasiedla, podmokłe łąki, wilgotne części stepu oraz brzegi różnorodnych wód, zarówno stojących jak i biejących.	1. Przesuszenie doli Narwi oraz zmiana stosunków wodnych w wyniku niekontrolowanego otwierania przepustów i zastawek. 2. Dodatkowym zagrożeniem może być zbyt wczesny termin rozpoczęcia koszenia łąk.	1. Niedopuszczenie do dalszego przesuszenia doliny, bezwzględny zakaz spuszczenia wody ze starorzeczy. 2. Ważnym elementem poprawy kondycji rycyka może być przejście na system jednokośny, z późnym terminem koszenia (po 1 sierpnia), w ramach pakietu rolno-środowiskowego Ochrona zagrożonych gatunków ptaków i siedlisk przyrodniczych na obszarach Natura 2000. W związku z późnym terminem koszenia, ptaki unikają niebezpieczeństwa związanego ze zbyt wczesnym terminem koszenia, zaś sam termin nie wymusza na rolnikach manipulowania stanem wody w celu szybszego dostępu łąki do koszenia.	Populacja	Zachowanie liczebności populacji na poziomie min 16 par lęgowych.	Kontrolą należy objąć obszar doliny Narwi w granicach Ostoi. Należy wykonać trzy liczenia ptaków w okresie 20 kwiecień – 10 czerwiec. Termin pierwszego liczenia może być przesunięty (wcześniej lub później) w zależności od warunków panujących wiosną (zasięg wylewu rzeki).
					Siedlisko	Utrzymanie siedlisk lęgowych na powierzchni 560 ha, utrzymanie siedlisk lęgowych i żerowiskowych na obecnym poziomie (U1), z uwzględnieniem naturalnych procesów.	
A151 Batalion (P) <i>Philomachus pugnax</i>	Nie stwierdzono lęgowych batalionów na obszarze Ostoi. Przelotne ptaki były spotykane na obszarze całej doliny Narwi, licznej w jej wschodniej części. Ostatnie przelotne ptaki obserwowano na przełomie maja i czerwca. Być może, w niektóre lata może dochodzić do efemerycznego pozostawiania batalionów na lęgi.	Gatunek gnieździ się w strefie zalewowej rzeki na ekstensywnie użytkowanych podmokłych łąkach i pastwiskach z niską roślinnością. Gniazda zakłada zwykle w wyższej trawie, na skraju pastwisk i łąk, na wyniesieniach terenu w pobliżu zagłębień terenu wypełnionych wodą. W trakcie przelotów bataliony zatrzymywały się na zalanych łąkach i pastwiskach.	Przyczyny wycofania się bataliona z obszaru Przelomowej Doliny Narwi wynikają z: - przesuszenia w doliny; - niemal całkowitego zaprzestania użytkowania łąk w systemie pastwiskowym; - spadku liczebności w obrębie głównej populacji tego gatunku.	1. Niedopuszczenie do dalszego przesuszenia doliny. 2. Przywrócenie gospodarki pastwiskowej w dolinie rzeki.	Populacja c	Zachowanie liczebności populacji migrującej (na przelotach) na poziomie min 5000 osobników.	Kontrolą należy objąć łąki i pastwiska w strefie zalewowej rzeki. Należy wykonać dwie kontrole dzienne: 10 do 20 maj (lokalizacja tokowisk) oraz od 20 maja do 15 czerwca – poszukiwanie samic wykazujących zachowanie lęgowe.
					Populacja r	Określenie szczegółowego celu po uzupełnieniu wiedzy na temat gatunku w obszarze.	
					Siedlisko	Utrzymanie siedlisk żerowiskowych na powierzchni 3000 ha, utrzymanie żerowisk na obecnym poziomie min. (U1), z uwzględnieniem naturalnych procesów.	
A162 Krwawodziób <i>Trinia totanus</i>	Starorzecza i zagłębienia terenu wypełnione wodą.	Gniazduje na otwartych, podmokłych obszarach porośniętych średniej wysokości roślinnością zielną, sąsiadującymi z terenami zalanymi płytką wodą. W Polsce związany jest przede wszystkim z wilgotnymi, zalewowymi łąkami kośnymi i pastwiskami w dolinach rzek niżowych, nielicznie zasiedla również łąki na obrzeżach jezior i stawów. Preferuje zalewowe pastwiska w dolinach dużych rzek, z licznymi płytko zalanymi obniżeniami terenu i dużymi płatami wyższej (15-30 cm w kwietniu) roślinności, przylegającymi do terenów z niską murawą. Na lęgowiskach wymaga dostępu do terenów zalanych płytką wodą - okresowo zalewanych zagłębień terenu, mulistych brzegów starorzeczy lub pływających na brzegu rzeki. Zasiedleniu terenu sprzyja też	1. Utrata siedlisk lęgowych w wyniku zmian reżimu hydrologicznego rzeki Narew, zmieniających częstość, wielkość i czas trwania zalewów w dolinach rzecznych. 2. Utrata siedlisk lęgowych w wyniku deniwelacji powierzchni dolin rzecznych (zasypywania starorzeczy i zagłębień terenu okresowo wypełnianych wodą). 3. Utrata siedlisk lęgowych w wyniku zaniechania wykaszania łąk w dolinach rzek i szybkie ich zarastanie przez wysoką roślinność zielną, trzcinę i krzewy. 4. Utrata siedlisk lęgowych w wyniku zwiększenia intensywności użytkowania kośnego łąk - przyspieszenie terminu pierwszego pokosu, wysoki poziom nawożenia, łączenie sąsiadujących działek, podsiewanie wysokowydajnych traw.	1. Wykluczenie przekształceń reżimu hydrologicznego rzeki Narew. 2. Korekta instrukcji gospodarowania wodą na zbiornikach już istniejących, tak by w dolinie rzeki poniżej piętrzenia utrzymywane zostały okresowe zalewy wiosenne. 3. Użytkowanie doliny rzecznej zgodnie z dotychczasową ewidencją gruntów. 4. Utrzymanie wysokiego poziomu wód gruntowych oraz zachowanie okresowo wypełnionych wodą obniżień i starorzeczy. 5. Objęcie obszarów pastwiskowych stanowiących lęgowiska gatunku programami rolno-środowiskowymi promującymi ekstensywny system wypasu, przy obsadzie nie przekraczającej 1 DJP/ha, możliwie późnym terminie rozpoczęcia (optymalnie po 20 maja) i wolnym wypasie zwierząt na rozległych kwaterach. 6. Objęcie obszarów łąkowych stanowiących lęgowiska gatunku programami rolnośrodowiskowymi, promującymi ekstensywną gospodarkę łąkarską, z możliwie późnym terminem pierwszego pokosu (nie wcześniej niż 10 czerwca, najlepiej po 1 lipca), niskim poziomem nawożenia,	Populacja	Zachowanie liczebności populacji na poziomie 6 - 45 par lęgowych.	Coroczne liczenie ptaków lęgowych w pierwszej dekadzie maja, na losowych powierzchniach wyznaczonych w oparciu o znane występowanie gatunku.

		dobrze wyrażona kępkowa struktura roślinności, charakterystyczna dla pastwisk o niskiej obsadzie bydła.	5. Niska udatność lęgów w wyniku wzrostu intensywności ruchu turystycznego na terenach nadrzecznych. 6. Niska udatność lęgów spowodowana przez skrzydlate (kruk, wrona siwa, sroka) i czworonożne drapieżniki (lis, jenot, norka amerykańska i inne łasicowate) niszczące lęgi;	metodą koszenia od środka łąki i rozdrobnioną strukturą własności. 7. Ograniczenie dostępu ludzi do lęgów gatunku w okresie od 1 kwietnia do 31 lipca, w szczególności uniemożliwienie dojazdu samochodów na nadrzeczne łąki i pastwiska (ograniczenie nie powinno dotyczyć przedstawicieli społeczności lokalnych i powinno mu towarzyszyć wskazanie, w miarę potrzeby, alternatywnych miejsc biwakowania połączone z oznakowaniem i ułatwieniem dojazdu. 8. Podjęcie działań redukcyjnych liczebności drapieżników naziemnych (lis, jenot, norka amerykańska).	Siedlisko	Utrzymanie siedlisk lęgowych na powierzchni 560 ha, utrzymanie powierzchni siedlisk lęgowych i żerowiskowych na obecnym poziomie (U1), z uwzględnieniem naturalnych procesów.	
A120 Zielonka <i>Porzana parva</i>	Odzywającego się samca stwierdzono na silnie podmokłym obszarze, w obniżeniu terenu z otwartym lustrem wody, porośniętego turzycą z udziałem trzciny i palki wodnej na wysokości Niewodowa.	Występuje na eutroficznych płytkich zbiornikach, zarówno naturalnych (starorzecza), jak również sztucznych (stawy). Gniazduje najczęściej na pograniczu (w strefie przejściowej) między bujnymi szuwarami a strefą otwartej wody.	Zmiana stosunków wodnych – przesuszenie obszaru doliny Narwi.	Niedopuszczenie do prac mogących spowodować dalsze przesuszenie doliny Narwi.	Populacja	Istnieje konieczność zmiany oceny gatunku w SDF na ocenę D*	Kontrolą należy objąć strefę zalewową rzeki Narew. Należy wykonać dwie kontrole (od 15 do 30 maja i od 10 do 20 czerwca). W trakcie liczeń należy wykorzystać stymulację głosową i policzyć samce odzywające się głosem godowym.

(P) gatunki priorytetowe